HET BESTUUR

VAN DEN AFGETREDEN LANDVOOGD

OVER NEDERL. OOST-INDIE.

Kon. Bat. Gen.
XXII
211

XXII
211

HET

AFGETRI

NEDERI

DEN

GETOETST

XXII
211

HET BESTUUR

VAN DEN

AFGETREDEN LANDVOOGD

OVER

NEDERL. OOST-INDIE,

DEN HEER **PAHUD**,

GETOETST AAN EENIGE FEITEN.

BAT. GENOOTSCHAP VAN KENNIS

H

AFGET

NEDER

DE

GETOETS

HET BESTUUR

VAN DEN

AFGETREDEN LANDVOOGD

OVER

NEDERL. OOST-INDIE,

DEN HEER **PAHUD,**

GETOETST AAN EENIGE FEITEN.

ROTTERDAM,
H. NIJGH.
1862.

BAT. GENOOTSCHAP VAN K.EN W.

Zal het bekend
op de zedelijkheid
heilzamen invloed
wenschen, dat zij,
noemen, dit niet
dende paradoxen,
zedelijken moed be
kenmerkt, alzoo zic
laten terughouden,
alzoo gelijk regt voo
der aanzien des pers

Doch met woord
slenter volgen, is
of miskenden regt v
zou men zich daar
hand in eene derg
ben. Of er door de
zoo gedacht of ges
niet durven bevesti
geest doen kennen

Dat het overige
te worden door hen
Oost-Indische bezitt
derd, miskend of v

Item ID : 0000 3796977

PERPUSTAKAAN NASIONAL RI.
Tanggal : 5 Maret 2012
No. Induk : 19737/PN-MUSEUM/'12
BIB - ID : 0060-08230180687
Beli / Hadiah : Ex. Museum

Zal het bekend maken der hieronder volgende feiten, op de zedelijkheid der handelingen van het bestuur eenen heilzamen invloed uitoefenen? Wij willen het hopen, en wenschen, dat zij, die zich thans par excellence liberaal noemen, dit niet door holle klanken en geen steekhoudende paradoxen, maar door daden toonen; dat zij dien zedelijken moed bezitten, die een waarlijk liberaal man kenmerkt, alzoo zich niet door coteriezucht of kastengeest laten terughouden, naar pligt en geweten te handelen; alzoo gelijk regt voor allen, belooning en bestraffing, zonder aanzien des persoons, naar verdienste.

Doch met woorden schermen, overigens den ouden slenter volgen, is veel gemakkelijker! Eenen verdrukten of miskenden regt verschaffen, is veel te lastig: bovendien zou men zich daardoor hen tot vijanden maken, die de hand in eene dergelijke partijdige handeling gehad hebben. Of er door de regeringspersonen in den jongsten tijd zoo gedacht of gesproken wordt, dat zou men dezerzijds niet durven bevestigen; doch dat hunne handelingen dien geest doen kennen is zeker.

Dat het overigens vervelend is, steeds lastig gevallen te worden door hen, die hier te lande, dan wel in onze Oost-Indische bezittingen, door hunne voorgangers vernederd, miskend of verdrukt zijn, kan men aannemen; doch

6977
IONAL RI.
2012
IUSEUM/12
230806

is het niet pligtmatig zich hunner aan te trekken? Vooral indien zij voortdurend het bewijs hebben geleverd, van met goede trouw, stipte eerlijkheid en bekwaamheid den lande te hebben gediend.

Van eene vrijzinnige regering, die toont het goede te beoogen, mag men ten minste eene dergelijke pligtsvervulling verwachten. Door hunne wezenlijke of voorgewende grieven te onderzoeken, komt men tevens in de gelegenheid, om hen, die onbeschaamd genoeg mogten zijn, zich ligtzinnig of ongegrond te beklagen, behoorlijk te regt te wijzen of des noodig hen voor den publieken regter te regt te doen staan. Hieruit vloeit als van zelf voort, dat hij, die op eene lage wijze misbruik van zijn gezag maakt, al was hij nog zoo hoog geplaatst, insgelijks te regt staan en naar misbruik moet gestraft worden.

Brengt men dit in toepassing, dan zal het land beter gediend worden, dewijl kunde, moed en ijver naar verdienste op prijs zullen gesteld worden; en is dit eenmaal het geval, alsdan zal het lot van den ondergeschikten ambtenaar of officier beter verzekerd zijn, want tot dusverre was het voor hen, die geene protectie hadden, drommels oppassen! Vooral dan, wanneer die paria's eerlijk en rondborstig hunne dienst verrigtten, en niet door vleijerij of andere laagheden zich protectie wisten of weten te bezorgen; want op goed regt, billijkheid, verkregen aanspraken, erlangd door langdurige en goede diensten te vertrouwen, is of was daar in 's lands dienst eene zuivere mystificatie, voor den loyalen en flinken dienaar! En zeker eene vrij wat grievender mystificatie, dan de mystificatie betreffende den vrijen arbeid, gelijk een zuivere droog-

stoppelige oudgast, zich eens in officiëelen stijl lucht gaf. Hoe handig het Oost-Indisch gouvernement in de jongst verloopene twee à drie jaren te werk is gegaan, om oude kundige dienaren te verstooten, bewezen ons de nieuwspapieren met iedere mail, en waarom? Ja! Een zeker lieveling wil ook wel eens resident zijn, of hij [de verstootene, voor den tijd niet meer geschikte, heet het dan] mishaagt aan den een' of anderen hooggeplaatsten regeringspersoon. O! hoort men den een of ander, die dit toevallig leest, zeggen, dit is overdreven voorgesteld; doch helaas neen, vriendelijke lezer, het is zoo; het is de eenvoudige waarheid. Zoo dikwijls hoort men in de Kamers spreken van vasthouden aan beginselen; doch dit vasthouden heeft, gelijk alle zaken in dit leven, zijne vernuftige grenzen. Een man van karakter, die zijne beginselen eens voor zuiver en goed erkend heeft, verloochent die wel nimmer, doch dat hij ze ongevoelig wijzigt naar tijd en nieuwe omstandigheden, is een vereischte. Niemand die verstand bezit en onpartijdig oordeelt, zal zeggen dat zoo iemand inconsequent is.

Doch daarentegen zijn de handelingen der O.-Indische regering onder den heer PAHUD tegenover de residenten van Cheribon en Rembang, om geene andere voorbeelden aan te wijzen, zeker niet consequent te noemen; want de eene resident, de heer BEKKING, valt, dewijl hij den vrijen arbeid bevordert, zonder daardoor de dagloonen meer dan redelijk was te verhoogen, hetgeen elders wel is geschied; en dat door die dwaze opdrijving niet alleen 's lands financiën hebben geleden, maar daardoor thans ambtenaren en officieren, met hunne zeer begrensde

tractementen, onder die zoo willekeurig en ondoelmatig opgevoerde werkloonen gebukt gaan, is thans, vermeent men, genoegzaam bekend.

De allereerste levensbehoeften zijn hierdoor nagenoeg vijftig pCt. in prijs gestegen. Men zal hierop antwoorden: dit is door den watersnood; geloof dit niet. Hij die Java kent en daar vele jaren toefde, dus ook watervloeden of overstroomingen daar beleefde, zal dit niet beamen. Doch door deze uitwijding zou de inconsequentie der O.-Indische regering, of liever die van den heer PAHUD tegenover hare dienaren, bijna te loor gegaan zijn; doch neen, die zonderlinge wijze van handelen, behoort tot de geschiedenis, gelijk zoo vele andere van dien aard. De eene resident is als hoofd van gewestelijk bestuur, bevorderaar van de aanplanting van tabak en andere gewassen, geschikt voor de Europesche markt, door vrijwillige overeenkomst van den ondernemer met de dorpsbewoners. Gedurende een drietal jaren, dat die resident dáár werkzaam is, geschiedt dit; de regering moest dit weten, doch laat dit stilzwijgend toe; eerst na dat hij met verlof in Europa is, even als zijn vervanger, wordt die zaak onderzocht; dus in hunne absentie! en het gevolg is, dat zij van verschillende dingen worden beschuldigd. Ware het nu niet pligtmatig geweest, hem op deze beschuldiging terug te doen keeren naar Indië, om zich dan te verantwoorden, om vervolgens naar bevinding te handelen: thans denkt men onwillekeurig aan het spreekwoord «*les absents ont tort.*»

Wat nu den resident van Cheribon betreft, deze was in 't laatst van 1859 of het begin van 1860 op Java van

verlof terug: bij zijne komst te Batavia sprak zijn edele natuurlijk den Gouverneur Generaal en de overige hooge regerings-personen, en werd alzoo geheel bekend met hunne bedoelingen, alvorens het bestuur over de provincie Cheribon te aanvaarden. Eene kleine opschudding in het Cheribonsche, één jaar te voren, welke eenige troepenbeweging ten gevolge had gehad, was oorzaak, dat men een kundig en omzigtig ambtenaar als hoofd van dit gewest koos; te meer daar men wist dat verschillende handelingen, velen buiten het bestuur om, hiertoe aanleiding hadden gegeven. Ook het kunstmatig in het leven roepen van arbeid, door vrijwillige overeenkomst, wilde men niet te sterk drijven, om vooral het gezag der hoofden niet geheel en al te ondermijnen; want zonder hen is een geregeld toezigt en politie onmogelijk. In dezen geest handelt nu het nieuwe hoofd van bestuur zonder de minste overdrijving; daartoe is die hoofdambtenaar veel te voorzigtig; doch sommigen der ingezetenen willen dit niet, en om een voorwendsel te hebben, om te kunnen schreeuwen over willekeurige verdrukking etc. laat men, door eenige daarvoor omgekochte jongens, wat suikerrietstokken op zoogenaamde vrije gronden uitrukken gedurende den nacht; aan den nieuwen resident werd hiervan de schuld gegeven; de dagbladen trokken de alarmklok. En wat doet de consequente en klemvol besturende landvoogd? Hij desavoueert zijnen kundigen en trouwen hoofdambtenaar, door hem te verplaatsen. Deze hierover met reden gekrenkt, en zeker tot walgens toe vol van eene dergelijke dienst, neemt zijn ontslag.

Indien genoemde resident de bijzondere protectie had

gehad eener invloedrijke coterie, hetzij te Batavia, hetzij te 's Gravenhage, dan voorzeker had men hem niet opgeofferd! Doch niet alleen de onverdiende krenking, die hierdoor een' verdienstelijk en bekwaam ambtenaar wordt aangedaan, moet men hier in beschouwing nemen; want hierdoor verliest het rijk een ambtenaar, van welker gehalte het niet overvloedig is voorzien; in de 2e plaats worden 's rijks uitgaven jaarlijks met eenige duizenden, noodeloos vermeerderd!

Ja, zegt men, het is uit de Indische kas, even alsof die kas ook niet de kas der natie was.

Men vergete vooral niet, dat de belastingen voor de mindere standen hier te lande nog zeer drukkend zijn; vooral de accijns op turf, zout, die op het rundvee en de patenten drukken zeer! Zoo men nu veronderstelt, dat alleen met het kader der ambtenaren zoo gehandeld wordt en niet met de officieren, dan verkeert men zeer in dwaling: getuige de redenen, die den Kolonel Kommandant der 3e militaire afdeeling op Java in 1859, noopten zijn eervol ontslag uit Zijn Majesteits dienst te vragen. Deze hoofdofficier die gedurende een drietal jaren ten volle beantwoord had aan het in hem gesteld vertrouwen, in dit niet onbelangrijk kommando, bevond zich in het laatst van den jare 1858 op zijne jaarlijksche inspectiereis te Bezoekie en bragt, na in het logement te zijn afgestapt, een bezoek aan het hoofd van dit gewestelijk bestuur. Hier bevonden zich eenige heeren (vier of vijf) en drie regenten; het gesprek liep over verschillende onderwerpen, en ook over het min of meer doelmatige van den vrijen arbeid. De Kolonel Kroll gaf als zijne meening te kennen, dat het eene

dwaasheid was,
ren, al was het
alleen schadelijk
dat ook de vrije
er toe moest le
den te ondermijn
vervreemden; het
men willens en v
lijk in Britsch-Ind
gewestelijk bestu
te lichten.

Wat hem pers
en kwam er on
weten te dempen
derde hand aan h
neur Generaal rie
getreden Komman
antwoording.

De nieuwe beve
behalve genegen v

De hoofd-beschu
van drie regenten
onze taal verstond

De Kolonel antw
dat men zooveel r
hij er overigens g
vervolge voorzigtig

Doch in dat ant
ging van de veron
standpunt, waarop

dwaasheid was, den vrijen arbeid in eens te willen invoeren, al was het ook door kracht van geld; dat dit niet alleen schadelijk voor 's lands schatkist zoude zijn, maar dat ook de vrije arbeid op die wijze in 't leven geroepen, er toe moest leiden, om het gezag der inlandsche hoofden te ondermijnen, en men hen daardoor van ons zou vervreemden; hetwelk het gevolge zou kunnen hebben, dat men willens en wetens eenen toestand deed ontstaan, gelijk in Britsch-Indie; dat het de pligt der hoofden van het gewestelijk bestuur was, de regering naar waarheid in te lichten.

Wat hem persoonlijk betrof, hij vreesde geen opstand en kwam er onverhoopt wat te doen, hij zou dien wel weten te dempen. Deze gezegden zijn door de tweede of derde hand aan het gouvernement overgebragt. De Gouverneur Generaal riep, door tusschenkomst van den pas opgetreden Kommandant des legers, Kolonel Krol ter verantwoording.

De nieuwe bevelhebber des legers, die den Kolonel alles behalve genegen was, maakte hiervan gretig gebruik.

De hoofd-beschuldiging was, dat er in tegenwoordigheid van drie regenten zoo gesproken was, waarvan er één onze taal verstond.

De Kolonel antwoordde beleefd, dat het hem leed deed, dat men zooveel nota van zijn zeggen genomen had; dat hij er overigens geen kwaad in zag, alhoewel hij voor den vervolge voorzigtiger zoude zijn.

Doch in dat antwoord nam men geen genoegen, en men ging van de veronderstelling uit, dat hij niet begreep het standpunt, waarop hij zich bevond, dus ongeschikt was voor

die betrekking, en men zou hem moeten pensioneren; doch uit aanmerking zijner langdurige dienstjaren, liet men aan hem over dit zelf te vragen, of wel te dienen van berigt.

De Kolonel beschouwde het gezegde, omtrent de regenten als een gezocht voorwendsel; want het kon der regering evenmin als hemzelven onbekend zijn, dat minstens vier vijfde der regenten op Java onze taal lezen en verstaan; men vindt er zelfs, die twee à drie Europische talen lezen en spreken.

De mailcouranten, tijdschriften en brochures worden dan ook door de meesten gelezen; de overige worden op de hoogte gehouden, door de zoogenaamde inlandsche kinderen.

Dien vernederenden brief vermeende de Kolonel niet verdiend te hebben; had hij gezondigd, dan kon men hem straffen. Geloofde de regering werkelijk, wat zij hem ten laste legde, dan had de zaak door eene onpartijdige commissie onderzocht moeten worden; en was de Kolonel waarlijk schuldig, dan had men hem voor de regterlijke vierschaar moeten trekken; doch niets van dat al; het was veel gemakkelijker hem te vernederen, want hij had immers verzuimd den nieuwen bevelhebber des legers, bij deszelfs optreden, zijne heilwenschen aan te bieden.

Na van den jare 1825 den lande met ijver in de verschillende rangen en betrekkingen gediend te hebben, en na aan drie- en twintig verschillende gevechten, zoo in Europa als in Indie, te hebben deel genomen, deugde in eens de Kolonel Kroll niet meer. Gelukkig had de Kolonel geen schulden en had hij zijn pensioen meer dan verdiend, want hij telde toen drie- en zestig dienstjaren;

anders was bij wel g
slikken, door te dier
niet kon nemen, en
waarin niet het mins
Hij verzocht dan o
ontslag uit Zijner M
land een ijverig, zijn
schillende gelegenhed
baar te zijn; de Indis
indien de stukken nie
Men wil hier niet
de schoone moraal, e
opgesloten, en hoeda
bestuur hierdoor verl
nedert; dit alles zal d
en mogelijk nog bete
niet opwekende feiten
Door het op deze w
residenten en van dien
jaarlijks veertien duize
hoofd op p. m. *f* 5000
En deze heeren zij
om een werkeloos of
Neemt men nu in a
dige hoofd-officieren,
loopene jaren hun ee
hebben genomen, dan
En zonderling, toen
voerde, was het zeldza
De staathuishoudkun

anders was bij wel genoodzaakt geweest de beleediging te slikken, door te dienen van berigt, dat hij zijn pensioen niet kon nemen, en om vergiffenis smeeken voor iets, waarin niet het minste kwaad stak.

Hij verzocht dan ook per keerende post om zijn eervol ontslag uit Zijner Majesteits dienst. Hierdoor verloor het land een ijverig, zijn vak beminnend officier, die bij verschillende gelegenheden bewijzen had gegeven van bruikbaar te zijn; de Indische archieven kunnen dit bewijzen, indien de stukken niet voorbedachtelijk zijn weggenomen.

Men wil hier niet verder in beschouwing treden over de schoone moraal, die in dergelijke mishandelingen ligt opgesloten, en hoedanig de waardigheid van het Indisch bestuur hierdoor verhoogd wordt, of wel zich zelf vernedert; dit alles zal de denkende lezer even goed beseffen en mogelijk nog beter, dan hij, die hier deze waarlijk niet opwekende feiten ter neder stelt.

Door het op deze wijze uit de dienst dringen der beide residenten en van dien Kolonel, betaalt 's rijks kas minstens jaarlijks veertien duizend gulden; de residenten ieder per hoofd op p. m. *f* 5000 gerekend en aan den Kolonel *f* 4000.

En deze heeren zijn toch nog te krachtig en te jong om een werkeloos of ambteloos leven te wenschen.

Neemt men nu in aanmerking het groot aantal nog jeugdige hoofd-officieren, die gedurende de twee jongst verloopene jaren hun eervol ontslag uit het Indische leger hebben genomen, dan krijgt men een ander sommetje! En zonderling, toen de Generaal DE STUERS het bevel voerde, was het zeldzaam, dat er een zijn ontslag vroeg.

De staathuishoudkunde zegt: voor het algemeen welzijn

moet dat van het individu zwichten; en ware dit zoo met de boven aangetoonde feiten, dan zou men er vrede mede kunnen hebben; maar het tegendeel is waar; want men heeft personen mishandeld of gekrenkt, die iets beters verdienden, en men heeft bovendien 's lands kas noodeloos bezwaard; eigenlijk zoo vele duizenden per jaar verspild!

Neemt men nu in aanmerking, hoevelen onzer belastingschuldigen, dat is zij, die het hunne bijdragen, om de huishouding van staat in stand te houden, hard moeten werken om in hun dagelijksch onderhoud te voorzien; die dus met veel moeite, inspanning en overleg hunne belasting-penningen bij elkander sparen: dan komen handelingen, zoo als vroeger aangeduid, uitvloeisels van misbruik van gezag, onder een geheel ander gezigtspunt voor, en toch werden zij tot dusverre met den mantel der liefde door het hooge bestuur bedekt! En de Koning dan, zal men zeggen, die is immers wars van alle kuiperij en laagheid; dit is zoo; maar veronderstelt men, dat de Koning zoo gemakkelijk te genaken is? Want in de eerste plaats komt zoo iemand met geene gunstige rapporten uit Indie; daar is te Batavia wel voor gezorgd, zoodat èn de Koning, èn de minister even goed onjuist zijn ingelicht; zij hebben dus een vooroordeel tegen een' zoodanigen ambtenaar of officier; dit heeft ten gevolge dat hij niet gemakkelijk in de gelegenheid wordt gesteld, de ware toedragt van zaken te doen kennen. Ook kan men maar moeijelijk gelooven, dat het mogelijk is, dat er zoo wederregtelijk en partijdig gehandeld is. Daar behoort eene zekere tijdruimte voorbij te gaan, om de zaak tot klaar-

heid te brengen, dat is,
helder daglicht komt: voo
komt nog de aangeboren
menigeen, die onschuldig
lijdelijk blijft; zijn goed
gen iemand, volleerd in k
tot den Koning door te d
gere dagen met personen
of wel andere betrekkinge
en zal alsdan zijne zaak
entegen de waarlijk onsch
eerbied voor zijnen vorst
dat zijn Koning hem kar
den Vorst te naderen, a
omtrent hem beter is ing

Zoo is het dan ook de
het de volksvertegenwoor
tegen onregt en willekeur.

Even zoo goed als eenig
dering vroegen, toen de
door den nieuw opgetrede
het korps officieren te
was geworden; even zoo
ting voor de belangen va
't algemeen; en met regt
tegenwoordigers vorderen,
sel als om finantiëel belan
een landsdienaar een kara
indien de boven hem gepl
heden, zich aan wetten n

heid te brengen, dat is, dat de geheele toedragt in een helder daglicht komt: voor dien tijd geen redres! En dan komt nog de aangeboren kieschheid en beschroomdheid van menigeen, die onschuldig is, en die zijn oorzaak, dat hij lijdelijk blijft; zijn goed geweten is zijn troost. Daarentegen iemand, volleerd in kuiperijen, zal wel middel vinden tot den Koning door te dringen. Kennismaking van vroegere dagen met personen uit de omgeving des Konings, of wel andere betrekkingen zullen daartoe het middel zijn en zal alsdan zijne zaak zonder schroom bepleiten; daarentegen de waarlijk onschuldige, tevens kiesch en vol van eerbied voor zijnen vorst, bloost reeds bij de gedachte, dat zijn Koning hem kan verdenken, en waagt het niet den Vorst te naderen, alvorens hij weet dat de Koning omtrent hem beter is ingelicht.

Zoo is het dan ook de volle overtuiging dezerzijds, dat het de volksvertegenwoordiging is die hier waken moet tegen onregt en willekeur.

Even zoo goed als eenige leden den minister om opheldering vroegen, toen de tot verzet ademende aanspraak, door den nieuw opgetreden kommandant des legers, aan het korps officieren te Batavia gehouden, hier bekend was geworden; even zoo goed is het de zedelijke verpligting voor de belangen van 's lands dienaren te waken in 't algemeen; en met regt mag de natie dit van hare vertegenwoordigers vorderen, zoowel uit een zedelijk beginsel als om finantiëel belang. Hoe kan men vorderen, dat een landsdienaar een karaktervol, loijaal dienaar zal zijn, indien de boven hem geplaatste, ook in gewone omstandigheden, zich aan wetten noch reglementen stoort, of wel

aan andere voorschriften, zich er boven verheft, of die willekeurig toepast? Dan houdt de ondergeschikte immers op een landsdienaar te zijn in werkelijkheid, dewijl hij zich naar de nukken of luimen van zijnen chef moet voegen! En ligt dit in de bedoeling, dan zijn er geene wetten, reglementen of andere voorschriften noodig; doch het gehalte van 's lands dienaren zal er niet door verbeteren. Toezigt en ondergeschiktheid moeten er bestaan, doch alles binnen zekere grenzen; de ondergeschiktheid moet niet in eene soort van slavernij ontaarden, evenmin als in eene kwetsende ongebondenheid.

Wil men een billijk, op regtvaardigheid gegrond toezigt, dat men dan zorge mannen te plaatsen aan het hoofd der besturen of kommandos, die niet alleen bekwaam zijn, maar ook van een zedelijk gehalte; in wier borst een vriendelijk gevoel tot hunnen evenmensch aanwezig is. Zulken, wars en afkeerig van lage kuiperijen, zullen zonder veel moeite ieder hunner ondergeschikten de verpligtingen, hun opgelegd, zien verrigten; en een wederzijdsch vertrouwen zal de dienst veraangenamen. Dan ook heeft de ondergeschikte meer dan eenen surveillant in zijnen chef; hij vindt ook in hem eenen beschermer, die voor zijne regten opkomt. Zoo waren de beginselen van den afgetreden kommandant des legers, den Luitenant-Generaal DE STUERS; dit is mij, meer dan eens door zeer achtingswaardige, en dus geloofwaardige officieren verhaald. Vergelijkt men nu hiermede de handelingen van zijnen opvolger, dan ontwaart men eene geheel tegenovergestelde rigting. Te beginnen met de aanspraak, gehouden in tegenwoordigheid van zijnen vroegeren chef,

in tegenwoordigheid van
benoemd was; en toch on
meen geliefden chef een
Kon dit bij den denkender
weeg brengen? Zeer zeker

Nu vergelijke men die
des legers, met het vert
en gesloten gezelschap van
taire afdeeling op Java,
beiden verloor hier het
hem rustende verpligtinge
en belangelooze lezer zal
te gebruiken, om dit te b
den thans afgetreden land
was hem aangebragt doo
was publiek en stond in d

Een onzer edelste en d
bedwinger, zeide: hoe hoo
en zuiverder pligtsbetracht
waar een schoon beginsel
held bragt het beginsel
deugden van den dapperen
oorlog, schijnen tot de g
de zoo bescheiden held!

Wilde men de handelin
des thans afgetreden land
men, gelijk ons die worde
bladen en tijdschriften, t
zelfs die van de ultra-beh
bij voorbeeld, dan zou

in tegenwoordigheid van hem, op wiens voordragt hij benoemd was; en toch ontzag hij zich niet tot dien algemeen geliefden chef een zijdelingsch verwijt te rigten! Kon dit bij den denkenden officier een' goeden indruk te weeg brengen? Zeer zeker niet.

Nu vergelijke men die aanspraak van den kommandant des legers, met het vertrouwelijk gesprek in een klein en gesloten gezelschap van den kommandant der 3e militaire afdeeling op Java, en dan vraagt men, wie van beiden verloor hier het meest zijn standpunt en de op hem rustende verpligtingen uit het oog? De onpartijdige en belangelooze lezer zal zeker niet veel tijds behoeven te gebruiken, om dit te beslissen. Beider gezegden waren den thans afgetreden landvoogd toch bekend; het eerste was hem aangebragt door eenen verklikker; het laatste was publiek en stond in de nieuwsbladen.

Een onzer edelste en dapperste stadhouders, de steden bedwinger, zeide: hoe hooger geplaatst, zooveel te edeler en zuiverder pligtsbetrachting mag men vorderen. Voorwaar een schoon beginsel; maar nog schooner, de edele held bragt het beginsel dagelijks in praktijk; maar de deugden van den dapperen leider van onzen bevrijdingsoorlog, schijnen tot de geschiedenis te behooren, gelijk de zoo bescheiden held!

Wilde men de handelingen van het algemeen bestuur des thans afgetreden landvoogds eens in overweging nemen, gelijk ons die worden medegedeeld door de nieuwsbladen en tijdschriften, tot alle kleuren behoorende, tot zelfs die van de ultra-behoudsmannen, de *Amsterdammer* bij voorbeeld, dan zou men er boekdeelen mede vol

schrijven, en helaas! deze handelingen behooren ook tot de geschiedenis; het zijn feiten, waarover de belastingschuldigen der natie zwaarmoedig mogen zuchten.

Het is hier niet, gelijk de *Amsterdammer* en andere in dien geest schrijvende nieuwsbladen, dat wij iemand veroordeelen dan reeds, wanneer wij hem nog niet aan het werk hebben gezien; neen, dit zij verre van ons; het zijn feiten, die wij ter waarschuwing voor den vervolge, eens in beschouwing hebben genomen, geene persoonlijke voor- of tegen ingenomenheid is hier oorzaak; wij kennen de personen alleen door beschrijving en hooren zeggen; maar liefde tot den geboortegrond is ieder aangeboren. Afkeer van nutteloos verspillen van 's Rijks middelen, afkeer van kuiperij en zucht tot billijkheid, deden ons de pen opnemen: en dit is ook de reden waarom wij ons veroorloven, een woordje te zeggen over het onzedelijke en onkiesche geschrijf, dat in bovengenoemde bladen gedurende den jongsten tijd zoo dikwijls voorkomt.

Waarmede heeft het de tegenwoordige Minister van Koloniën verdiend, dat men wantrouwen in zijne toekomstige handelingen tracht te verwekken? Is dit redelijk? Is dit braaf? Van iemand, van wien men geen kwaad kan zeggen, maar wel veel goeds, den lieden diets te willen maken: dat is een afbreker, die zal alles ten onderste boven werken, wij zullen niets meer uit Indië trekken, etc. etc. Ik vraag in gemoede wie zou zoo iets op zijne verantwoording nemen? Voorwaar niemand! Dat men zal trachten te hervormen, waar de locale behoeften het aanwijzen, dat men den vrijen arbeid stil zal laten werken, echter niet ten nadeele van 's Rijks middelen of cultures,

hiervan kan men wel ze
dat de vrije cultuur, ged
mede gelijkstaanden, niet
gelijk de Chinezen die vr
men waarschijnlijk door
verstaan, want legt men
op vrij te zijn, al ware
Heeft men eenmaal bepa
ook voor de rigtige uitvo
beter niets van dien aa
landbouw op Java steeds
à twintig jaren hebben
gelijkstaanden in midden
nomen; daarentegen werd
nagenoeg alle landelijke
ders verrigt; dus de Minis
die tak van landelijke
bestaande, ook als zoodan
onze bescheidene meening
en geene mystificatie, geli
oudgasten het plegen te n
tot klein landbouwers zij
men, genoegzaam bekend;
zonder tusschenkomst der
mers van cultuur door v
opbrengen, opdat het lan
onderga, behoeft wel gee
dit euvel door vrijen arbei
denkbeeldig is!

Door te zeggen: zonde
wordt bedoeld, den vrijen

hiervan kan men wel zeker zijn; men zal echter toezien dat de vrije cultuur, gedreven door Europeanen en daarmede gelijkstaanden, niet worde gedreven in eenen geest gelijk de Chinezen die vroeger in praktijk bragten; dit zal men waarschijnlijk door de regeling dier cultuur moeten verstaan, want legt men ze aan banden, dan houdt zij op vrij te zijn, al waren die banden ook nog zoo los! Heeft men eenmaal bepalingen gemaakt, dan moet men ook voor de rigtige uitvoering zorgen, anders is het veel beter niets van dien aard. Vrije arbeid bestond bij den landbouw op Java steeds, maar sedert de jongste vijftien à twintig jaren hebben eenige Europeanen en daarmede gelijkstaanden in midden en oostelijk Java de zaak ondernomen; daarentegen werden sedert jaren in westelijk Java nagenoeg alle landelijke ondernemingen door vrije arbeiders verrigt; dus de Minister schept in dezen niets nieuws; die tak van landelijke industrie alleen zal, als feitelijk bestaande, ook als zoodanig erkend worden; dit is volgens onze bescheidene meening de oplossing van het vraagstuk en geene mystificatie, gelijk sommige drooglevers en dorre oudgasten het plegen te noemen. Dat de Javanen van groot tot klein landbouwers zijn, par excellence, is, vermeent men, genoegzaam bekend; ook zullen beide cultures bloeijen zonder tusschenkomst der regering. Dat men de ondernemers van cultuur door vrijen arbeid behoorlijk zal laten opbrengen, opdat het land geene schade of winstderving onderga, behoeft wel geen betoog, en zoo ziet men dat dit euvel door vrijen arbeid toegepast op landbouw, slechts denkbeeldig is!

Door te zeggen: zonder tusschenkomst der regering, wordt bedoeld, den vrijen arbeid op landbouwondernemin-

gen, zooveel speelruimte mogelijk te geven. Dit moet echter niet beletten, dat de hoofdambtenaar, geplaatst als chef in 't gewest, van verre toezie, dat 's lands bepalingen ongeschonden worden gehandhaafd, maar ook dat de contracterende partijen hare verbindtenissen nakomen, zoo eene der partijen zijne tusschenkomst mogt inroepen, iets hetgeen wel zelden zal gebeuren, maar toch kan voorkomen. Ik zeg zelden gebeuren, dewijl de ondernemer verpligt is zoo hij geene woeste gronden ontginf, gewoonlijk met het dorps- of dessabestuur de verbindtenis te sluiten, omdat de te bebouwen gronden aan de gansche gemeente behooren, dus gemeentegronden zijn; voor een tweede gewas geeft dit verschil! Deze maatschappelijke toestand bestaat nagenoeg over geheel Java; maar weinig landbouwers hebben gronden in eigendom. In de Sundalanden of westelijk Java vindt men er wel, zoo ook in Probolingo en Bezoeki, die eigenaars der door hen bebouwde gronden zijn. In de ommelanden van Batavia en ook in het Buitenzorgsche, bevinden zich schoone en zeer uitgestrekte landgoederen, meestal het eigendom van Chinezen of Christenen; de dorpsbewoners op die landgoederen zijn in 't algemeen welvarende, niettegenstaande zij, behalve hunne landpacht of landrente, ook nog heerendiensten verrigten, voor en ten behoeve van den landeigenaar. De menschen op hunne landen aanwezig, in redelijkheid zoo goed mogelijk te behandelen, brengt het belang van de eigenaars of huurders mede; want doen zij dit niet, dan verhuizen de landbouwers, en de door hen te bebouwen gronden blijven braak liggen. Dat de mindere Javabewoner de faculteit heeft, zich te verplaatsen naar goedvinden, is oorzaak dat men in 't algemeen niet

meer van hem vergt, dan redelijk is; tot zelfs de Chinezen nemen hiernaar hunne maatregelen. Dat Javaansche hoofden of ambtenaren, tot oude aanzienlijke geslachten in den lande behoorende, en in het land hunner vaderen het bestuur hebbende, door hunnen persoonlijken invloed, of door den nood gedrongen, wel eens misbruik van hunne positie maken, kan men wel aannemen; maar nu vraagt men, waar vindt men geene misbruiken? De eene verdrukt door het geld dat hij bezit; een ander door het ambt, dat hij bekleedt, een derde doet het door beide, zoo door zijn geld als door zijn gezag; niemand zal toch willen beweren, dat men dergelijke, tegen de goede zeden strijdende dingen, ook niet in Nederland aantreft. Zoo ziet men, overal heeft men met menschelijke hartstogten en gebreken te worstelen! Eén ding is echter zeker, dat onze landbouwende Javanen het vijftig pCt. beter hebben dan de Poolsche boeren in Galicië, of die in het Banaat en andere streken van Europa. Hoeveel er nu overigens nog te verbeteren overblijft, zoo is dit een verblijdend resultaat, en gedurende de jongst verloopene dertig jaren verkregen; want voor dat tijdstip zag het er op Java voor de lagere klassen nog treurig uit; dit zal toch wel niemand betwisten.

Daar de gouvernements tabaks-cultuur in het Rembangsche opgeheven is, of weldra ten minste opgeheven zal worden, zoo is hierdoor eene groote grief weggenomen voor de bevolking, en is dien ten gevolge de blandong of houtkap in des gouvernements bosschen minder bezwarend. Uit al het vorenstaande blijkt genoegzaam, dat men niet behoeft bezorgd te zijn, dat de Europesche landelijke ondernemer het kan wagen, om de Inlandsche

bevolking, hetzij direct, of wel door tusschenkomst van anderen te onderdrukken of uit te mergelen: gesteld dat het bestuur niet toezage en voor aller belangen waakte!

Maar waarom is er dan zoo veel geroep en mogelijk nog meer geschreven over vrijen arbeid? Die vrije arbeid had of heeft betrekking op het daarstellen van groote werken, ten algemeenen nutte, als het maken van groote sluizen, waterleidingen, kanalen, bruggen, pakhuizen en bergplaatsen voor 's lands producten, vestingwerken etc. Voor deze werken wilde men ambachtslieden en aardwerkers, die zich vrijwillig kwamen aanbieden, gebruiken; dit gelukte echter niet; er kwamen er wel eenigen, doch het werk vorderde niet.

Toen trachtte men, door eene ongehoorde verhooging der dagloonen, ambachtslieden en aardewerkers te lokken; slechts een, twee à drietal dagen was er dan meer volk op het werk, en zoo sukkelde men voort en gebruikte ongeloofelijk veel geld! Had men op Java eenige benden arbeidslieden gelijk onze poldergasten, die van de eene provincie naar de andere trekken, ter arbeiding bij de groote werken, dit zou de zaak vergemakkelijken; maar of eigenlijk dergelijke benden op Java wenschelijk zijn, betwijfelt men zeer! Ook mag en kan men, tot daarstelling van dergelijke werken van omvang, in redelijkheid gebruik maken van ons regt op heerendiensten, tegen behoorlijk dagloon en zoodanig reisgeld als de billijkheid eischt. Door aldus te handelen, wordt de Javaan niet mishandeld niet alleen, maar de ergste vitter op de handelingen der regering, zal het moeten billijken, indien hij niet is een opposant quand même. Door het zoo even ter neder gestelde zou men al ligt veronderstellen, dat de

schrijver dezer weinige bladzijden, op de eene of andere wijze, in aanraking is met hooggeplaatsten; doch dat men zich gerust stelle; de maatschappelijke positie van hem, die dit alleen schrijft ter liefde voor de waarheid en geground op eigen ondervinding of mededeeling van zijne goede kennissen, is veel te nederig, dan dat hij in de hoogere spheren onzer maatschappij bekend zou zijn; deszelfs nederige woning kent geene praal of weelde, zij is gelijk die, bewoond door de groote menigte. Doch de oorzaak, die mij genoopt heeft in verloren oogenblikken, deze feiten en beschouwingen ter neder te stellen, is het volgende: op een voetreisje voor een familiebelang, mij aan de overzijde onzer Zuid-oostelijke grenzen bevindende, sprak ik met de menschen daar ter plaatse zoo goed mogelijk over handel, landbouw, fabrickwezen en ook over de Nederlandsche staatsinstellingen; ook over onzen braven Koning, die niet alleen zijn geld en goed aan de nooddruftigen gedurende den watersnood gegeven, maar ook meer dan eens zijn leven in gevaar gebragt had om hen te redden: dit alles vonden zij heerlijk! Doch bij al die vrijheidademende instellingen, bij al de deugden onzer vorsten was er eene groote maar! En die maar waren de belastingen! Dat een landman, die turf maakt uit zijn eigen veen, hiervan betalen moet, alvorens die te mogen branden, vonden zij onuitstaanbaar; dan eene magere koe vet te mesten op eigen kosten en met moeite, en dan nog niet te mogen slagten, evenzoo! En nog veel meer hadden zij omtrent onze belastingen te zeggen, zaken waar wij door gewoonte niet meer aan denken. Daarna vroeg ik, of zij niet gaarne tot een volk zouden willen behooren, dat zoo vrijzinnig geregeerd wordt? O! Ja, dat gaarne; maar

*

niet wanneer die vrijheid zoo duur betaald wordt! Dat dit antwoord mijn nationaal gevoel nog al pijnlijk aandeed, wil ik gaarne bekennen, te meer dewijl in hun gezegde zoo veel waarheid was. Dit bragt mij tot nadenken, en ik wil nu in mijne onmagt toch trachten, zoo mogelijk nut te stichten, opdat er eens een tijd moge aanbreken, waarin de vreemdeling ons niet meer kan verwijten, dat wij onze vrijheid zoo duur betalen; en dit vooral ten behoeve der min gegoeden, die in betrekking tot hun vermogen, meer opbrengen dan de gegoede, en veel meer dan de rijken! Zou men hier te lande niet even goed als in Engeland en andere naburige rijken, ons belastingstelsel kunnen wijzigen, en het brengen op eenen voet, zoo als billijkheid het eischt? Ik geloof dat eene dergelijke wijziging zeer mogelijk is: indien de leden der beide kamers hunne persoonlijke belangen aan die van het algemeen ondergeschikt doen zijn, en zich met den minister willen verstaan, dan is dit zeer mogelijk! Bovendien spaarzaam in het pensioeneren van geschikte dienaren, niet alleen in Indië, maar ook bij onze zeemagt; want men moet wel weten, dat de afgetreden minister van Marine het geheele kader Kapiteins ter zee vernieuwd heeft, waarvan er minstens tien niet behoeven te wijken voor wien ook: dit is weder eene twintig duizend guldens, die men nog eenige jaren had kunnen besparen; behalve de onzedelijkheid der handeling, om zulke bruikbare hoofd-officieren er tegen hunnen wil uit te stooten.

Van zuinigheid en spaarzaamheid wordt in de 2de Kamer der Edelmogenden veel gesproken; doch bij den aanleg der verschillende spoorwegen dacht ik onwillekeurig aan het spreekwoord *qui trop embrasse, mal étreint.* Ten

tijde van Frederik Hendrik, toen Nederland het hoofd der wereldbeschaving was, de hoeksteen der thans zich allengs uitbreidende vrije instellingen, toen zoude men waarschijnlijk beschroomder en ook zuiniger te werk gegaan zijn; toen zou men getracht hebben, om de millioenen, die men besteedde, zoo spoedig mogelijk rente te doen geven: zij zouden toenmaals met de voornaamste lijnen het eerst begonnen zijn, hetzij de lijn van het Zuid-oosten, die naar het Noorden, of die naar de Oostelijke grenzen: het ministerie, voorgelicht door den handel, kon ligt bepalen aan welke lijn het meest behoefte is; natuurlijk in het belang van koophandel en industrie; want strategische spoorwegen kennen wij immers niet; die hebben volgens een Duitsch boek, dat ik toevallig eens las, betrekking op het overbrengen van 's lands verdedigers, en die hebben wij alleen, om er van tijd tot tijd naar Indië te kunnen zenden. De Engelschman Cobden spreekt altijd over vrede, en toch houden zijne landslieden geen vrede; maar wij spreer niet alleen niet over, wij denken er zelfs niet aan en houden toch vrede! Gelukkig heeft Nederland eenen bekwamen en tevens braven minister van oorlog, die ronduit zegt, waar het op staat. En toch zijn er als gewoonlijk, menschen die niet met hem tevreden zijn, hoe zuinig, hoe goed overleggend hij ook is! Dat hij ridderlijk en openhartig is, erkennen die lieden wel; maar de krijgslieden van theorie eischen zaken, die de practische krijgsman niet kan beamen: ziedaar den sleutel van het verschil. Dat onze minister van oorlog zuinig is, zal u uit de volgende vergelijking blijken: Het Koningrijk Pruissen heeft voor oorlog, voor zoo ver bekend, nagenoeg zes- en zeventig millioenen Nederl. guldens, op ruim zestien millioen in-

woners, en Nederland op ruim drie en een half millioen inwoners, betaalt ruim twaalf millioen! En het gehalte en de bedrevenheid onzer troepen, zijn zeker niet minder dan in Pruissen of andere staten; dit hebben mij deskundigen, die vreemde legers van nabij bezien hadden, verzekerd. Echter hadden die heeren eene aanmerking op de distinstive of onderscheidingsteekenen der heeren officieren in ons leger; in de eerste plaats zijn die zware épauletten in den oorlog of liever te velde lastig en ondoelmatig, dan zeer kostbaar! Ook de dragon kon kleiner en veel minder kostbaar zijn, om van fouragères en andere geheel overbodige, dus last aanbrengende versierselen niet te spreken. Vergelijk men nu die kostbare en ondoelmatige uitrusting, met de sobere bezoldiging van den luitenant, die van zijn traktement moet leven, is het dan geene bittere satire, om den officier, bij den hoogen prijs der eerste levensbehoeften, zoo kostbaar uit te rusten, geheel zonder practisch nut, alleen nuttig voor buitenlandsche industrie en binnenlandsche commissiehuizen? De roeping van den krijgsman is veel te edel en te groot, om hem als 't ware gelijk een harlekijn op te schikken; eene eenvoudige nette kleeding, doch die toelaat alle ligchaamsoefeningen er zonder hinder mede te verrigten; ziedaar wat zij zouden voorstellen in 't belang van het leger.

Het leger moet niet door pracht, maar door daden en bescheidenheid schitteren; dacht ik als leek in 't vak.

Wij hebben een aantal Indische officieren, die het praktische van den oorlog nog niet vergeten zijn; dit element mist Pruissen, en zoo ook andere naburige staten; eene voorname vraag is echter: zal men, zoo het onverhoopt noodig mogt zijn, van dit voor ons gunstig element goede

partij weten te trekken? Worden zij thans met die belangstelling behandeld, gelijk zij getoond hebben te verdienen? Men mag het hopen! Bij het dagelijks lezen van de tot ons komende nieuwsbladen, leest natuurlijk ieder, die eenig belang in onze maatschappij stelt, met de meeste belangstelling, hetgeen door de volksvertegenwoordiging alzoo gesproken wordt. Onder het vele dat onze belangstelling trok, waren de gevoelens, geuit door sommige der leden over de vele ridderorden, die er gedurig werden uitgereikt, vooral sedert 1857. Mij trof deze aanmerking en ik zeide: dit is de zuinigheid toch wat ver gedreven! Neen, om den drommel niet, antwoordde een oude, echter nog krachtvolle snorbaard; want het is nu bij velen niet meer om de orde, ingevolge de statuten, zoo nobel mogelijk te verdienen! O neen! Te hebben, hoe ook is onverschillig; heeft men een paar kogels langs de ooren gehad, dan is men een held! Hieromtrent zou ik u eenige staaltjes kunnen opdisschen; doch het schoonste, dat ik sedert den laatsten tijd ken, zeide hij, zijn de belooningen voor het dempen van eenige in verzet gekomene Europesche soldaten; dus eene zuivere zaak van politie; maar de afgetreden landvoogd en de nieuwsbladen hebben er geweldig over geroepen; het is echter niet het eerste standje van dien aard, dat wij dáár beleven; het zal ook het laatste wel niet zijn. Ik kon tegen dat alles niets inbrengen en hield mij dus ook stil; dacht er echter over, en al denkende kwam mij voor den geest, welke helooning men die chefs in Oost-Indië zou uitreiken, die door wijs beleid en activiteit belet hadden, dat dergelijke onordelijkheden plaats hadden? Onder anderen is het mij bekend, dat in het laatst van 1857 en begin van 1858

te Soerabaija ongeveer één duizendtal van die vreemdelingen werden aangebragt, en dat wel binnen een half jaar tijds, en nimmer hoorde men van dáár over ongeregeldheden klagen! En wat meer zegt, zeer zelden had men dáár, toen ter tijd, lieden tot het garnizoen der vesting behoorende, voor den krijgsraad; zoo is mij ten minste door geloofwaardige ooggetuigen medegedeeld. Dat de Luitenant-Generaal DE STUERS in 't laatst van 1857 zeer tevreden was, toen hij te Soerabaija de troepen geïnspecteerd had, hebben ons de nieuwsbladen genoegzaam medegedeeld. Gevoegelijk zou men hier wederom kunnen wijzen op het bestuur van den afgetreden landvoogd; wij willen dit niet doen; ons hopen is, en wij twijfelen er niet aan of dit zal gebeuren, dat het tegenwoordige bestuur, ondersteund op eene redelijke wijze door de kamers, niet zal hinken op twee beginselen; het zal de klippen vermijden en de lagen verijdelen: die men het steeds in meerdere of mindere mate zal leggen. Door de kamers ondersteund, zal men met vrijzinnige beginsels, toch met klem kunnen besturen. Dan zal de regering vrij buiten den invloed der verschillende coteriën kunnen handelen; alzoo aangedaan onregt herstellen, en het voor den vervolge beletten. Daarbij gepast spaarzaam, met goed overleg in alle takken van bestuur; dan zal er onder den zegen der lieve Voorzienigheid een tijd komen, waarin de vreemdeling ons niet meer zal verwijten, dat onze milde en vrijzinnigheid ademende instellingen te veel geld kosten.

Goedgunstige lezer! (altijd in de veronderstelling dat er iemand gevonden wordt, die het der moeite waardig acht, het vorenstaande ter perse te leggen), zoo zeide ik

dan, goedgunstige lezer! thans zou ik besluiten, vermeenende, dat het nu wel was: doch een gemoedsbezwaar beknelt mij: ik was het namelijk niet met mij zelven eens, of het wel gepast was, zoo maar zonder omwegen, aan het lezend publiek die eenvoudige waarheid te vertellen; doch hierover met een goed vriend sprekende, zeide hij: het publiek houdt van waarheid, en is wars van overdrijving, en de Koning is de eerlijke rondborstigheid zelve; de Koning is liberaler of vrijzinniger, dan menig lid der eerste of tweede kamer, van de leverstokkerige oudgasten niet eens te spreken; en dat de Ministers vrijzinnig en rond zijn, lees de débatten; dan ziet gij, dat zij het daglicht, de waarheid niet vreezen; want wie formeert thans de oppositiepartij? de oudgasten coterie, met eenigen die vermeenen, dat het hunne roeping is steeds van eene andere meening te zijn dan de regering, hoe geleerd en verdienstelijk zij overigens ook mogen zijn! Zoo sprak de belangstellende vriend, die Koning en Vaderland als één beschouwde, en hen liefde gelijk ik.

Maar nog een bezwaar; stijl en voordragt laten veel te wenschen over, ja die zijn om het medelijden op te wekken. Had ik toch het genie van MAX HAVELAAR, dan zou ik het wel anders vertellen; maar waar zou ik, eenvoudig bescheiden burgertje, het ook geleerd hebben!

Nu ja, sprak de vriend, die MAX HAVELAAR heeft een mooi praatje over zich; dit is zeker; maar is alles waarheid, wat hij zoo al met geur vertelt? dit laat ik geheel voor zijne rekening; ik kan het niet weten, om de eenvoudige reden, dat ik daar nooit was! Ook ken ik hem niet; kende ik hem zoo als u, dan zou ik het wel weten.

Maar zoo veel vogeltjes zingen, allen zijn toch geene

nachtegalen; welnu, de musch tjilpt, tjilp gelijk het zedige muschje; maar laat dat tjilpen waarheid zijn, dan zal ieder regtschapen man uw getjilp met genoegen hooren, en in uwe nederige en bescheidene positie, toont gij den moed te hebben het goede te willen, zonder iemand te krenken; maar het goede en regtvaardige te beoogen! Zoo liet ik mij overreden en vervoegde mij tot den uitgever, die, geloof ik, insgelijks gedreven door gevoel van vaderlandsliefde, meer dan door zucht tot winst, op zich nam, dit zoo eenvoudig produkt mijner overdenkingen ter perse te leggen, en aan het vaderlandsch publiek te doen kennen.

Dat dit produktje veel te lijden zal hebben, daaraan twijfelen wij niet; maar vreezen daarvoor ook niet! want ons goed geweten, onze zuivere bedoelingen maken ons sterk! Dat men ons teregtwijze, waar wij soms mogten dwalen of onjuist zijn ingelicht, zal ons aangenaam zijn, daar het niet in onze bedoeling ligt het publiek te misleiden; bovendien wrijving geeft licht! Daarom maken wij het devies: «*fait ce que doit, advient ce que pourra,*» bij deze tot het onze!

W. Z., 21 *December* 1861.

tijlp gelijk het
arheid zijn, dan
t genoegen hoo-
ne positie, toont
e willen, zonder
n regtvaardige te
ervoegde mij tot
edreven door ge-
zicht tot winst,
mijner overden-
het vaderlandsch

hebben, daaraan
or ook niet! want
ingen maken ons
wij soms mogten
s aangenaam zijn,
et publiek te mis-
! Daarom maken
t ce que pourra, »

